

MAGDALENA MAKOWSKA

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Polska

<https://orcid.org/0000-0002-9414-048X>

Copyright and License: Copyright by Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 2020. This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivatives 4.0 International (CC BY- ND 4.0) License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.pl>).

UTEKSTOWIONA PRZESTRZEŃ MIEJSKA W ŚWIELE BADAŃ MEDIOLINGWISTYCZNYCH

Słowa kluczowe: pejzaż językowy, multimodalność, utekstowiona przestrzeń miejska.

STRESZCZENIE

Dyskusje o współczesnej komunikacji koncentrują się zwykle wokół jej wariantów zapośredniczonych medialnie. Okazuje się jednak, że także przestrzeń miejska może stanowić ciekawe źródło inspiracji do badań nad komunikacją, gdyż pełna jest ona tekstów, które przyjmują w niej różnorodne funkcje. Badania tzw. pejzażu językowego koncentrują się na warstwie werbalnej tekstu. Tymczasem większość tekstów miejskich stanowią teksty multimodalne, operujące nie tylko słowem, lecz także obrazem. W artykule podjęto próbę opisu multimodalnego pejzażu miejskiego Krakowa. Zebrany materiał badawczy poddano analizie ze względu na budowę tekstów oraz pełnione przez nie zadania, co stało się podstawą do stworzenia profilu tekstów miejskich w ujęciu strukturalno-funkcjonalnym.

Miasto składa się z budowli, ale nie jest ich sumą, podobnie jak książka nie jest sumą liter. Miasto można traktować jak książkę, ale książkę szczególną, swoisty pamiętnik pisany przez wieki. Elementy budowli można porównać do liter i słów, budynki do zdań, a miasto do opowieści. Każde pokolenie dodaje coś od siebie do tej fabuły, usiłuje zaczynać historię od nowa, a niekiedy przepisuje po swojemu stare teksty.

(Jałowicki i Łukowski 2008, 7)

WPROWADZENIE

Znaki drogowe, tablice informacyjne, szyldy sklepowe, drogowskazy, drobne ogłoszenia, reklamy czy tablice pamiątkowe na budynkach. Przestrzeń publiczna pełna jest informacji, które każdego dnia docierają do szerokiego grona nierzadko przypadkowych odbiorców: przechodniów, klientów sklepów, podróżnych przebywających na dworcach lub lotniskach czy osób spacerujących w parkach bądź korzystających z komunikacji miejskiej. Wszyscy ci ludzie w sposób mniej lub bardziej świadomy stają się adresatami komunikatów, które współtworzą *szatę informacyjną miasta* (Wallis

1979; Jałowiecki i Łukowski 2008), nie tylko nadając przestrzeni miejskiej określony charakter, ale także rejestrując i utrwalając w świadomości społecznej zjawiska i procesy, które aktualnie zachodzą w języku, kulturze czy życiu społecznym. Przestrzeń miejska jako wytwór działalności człowieka operuje językiem, na który składają się różne środki, formy i kody, tworzące teksty o zróżnicowanej pod względem formalnym i funkcjonalnym warstwie informacyjnej. Miasto komunikuje się ze swoimi użytkownikami zarówno wtedy, gdy poprzez tekst instruuje ich, którą drogę należy wybrać, by dotrzeć do określonego celu, jak i wtedy, gdy informuje o różnych inicjatywach czy opowiada historię konkretnych miejsc i postaci z nimi związanych. Tekst w tym sensie konstytuuje miasto, że dzięki niemu staje się ono przestrzenią w rozumieniu geograficznym: świadczą o tym np. tablice wyznaczające granice administracyjne czy też charakterystyczne szyldy uliczne. Tekst w mieście sprawia także, że tworzy ono przestrzeń komunikacyjną, forum wymiany informacji i budowania lokalnej tożsamości (por. Matyja 2017; Moser 2001). Utekstowanie przestrzeni miejskiej bez wątpienia nie jest więc zjawiskiem nowym, nowe są natomiast stopień i rodzaj tego utekstowania. Dynamiczny rozwój kultury wizualnej generuje zmiany sposobu konstruowania informacji i dzielenia się nimi. Przestrzeń miejska przejmuje te nowe praktyki komunikacyjne charakterystyczne dla przestrzeni medialnej, adaptując je do swoich potrzeb i warunków.

Celem prezentowanego artykułu, wpisującego się w obszar badań z zakresu *linguistic landscape* (por. Landry i Bourhis 1997; Auer 2010; Schmitz 2004, 2018), jest analiza mediolingwistyczna wybranych tekstów tworzących multimodalny pejzaż miejski Krakowa. Na korpus badawczy składają się 24 tzw. teksty miejskie, utrwalone na zdjęciach powstałych w maju 2019 roku¹. Mając na uwadze specyfikę badań mediolingwistycznych, za nadrzędne kryterium strukturalne decydujące o wyborze tekstu do korpusu uznano zróżnicowaną warstwę semiotyczną, przyjmując, że analizowany komunikat musi być co najmniej bimodalny². Z kolei kryterium funkcjonalne wprowadzone zostało po to, by na przykładzie tekstów miejskich Krakowa określić: 1) jakie funkcje pełnią zróżnicowane semiotycznie komunikaty obecne w przestrzeni tego miasta oraz 2) czy istnieje związek między umiejscowieniem/lokalnością danego tekstu miejskiego a jego tekstualnością. Udzielenie odpowiedzi na te pytania pozwoli na zbudowanie odwołującego się do teorii mediolingwistycznych profilu tekstów miejskich w ujęciu strukturalno-funkcjonalnym.

¹ Z uwagi na ograniczenia formalne w artykule zaprezentowano i omówiono 7 spośród 24 tekstów miejskich składających się na stworzony na potrzeby tej analizy korpus badawczy.

² Przyjęto tu rozumienie modalności wg Hartmuta Stöckla (2004), wraz z zaproponowanym przez tego autora podziałem na modalności centralne i peryferyjne. Koncepcja ta zostanie omówiona w dalszej części artykułu.

**OD LINGUISTIC LANDSCAPE DO MULTIMODAL CITYSCAPE,
CZYLI O WPLYWIE MULTIMODALNOŚCI NA PEJZAŻ MIEJSKI**

Miasto jako złożony mechanizm semiotyczny, generator kultury, [...] stanowi kocioł tekstów i kodów, rozmaicie zbudowanych i heterogenicznych, należących do różnych języków i poziomów. [...] Realizując styk rozmaitych narodowych, społecznych, stylowych kodów i tekstów, miasto urzeczywistnia wielorakie hybrydyzacje, przekodowania, przekłady semiotyczne, które przemieniają je w potężny generator nowej informacji (Łotman 2008, 297).

Odczytywanie miasta przez pryzmat jego semiotyki nie jest odkryciem XXI wieku. Najważniejsze publikacje z tego zakresu powstawały wcześniej, tj. w latach 70. i 80. XX wieku (por. Greimas 1970; Barthes 1986; Eco 2003; Krampen 1979). Stawiane wówczas pytania o miasto postrzegane przez pryzmat języka zapisanego w jego materialnych obiektach pozostają aktualne do dzisiaj, chociaż język tekstów tworzących przestrzeń miejską rozumiany jest już inaczej. Jeśli uznać, że metaforycznie współczesne miasto jest tekstem, to – zgodnie z aktualną wiedzą mediolingwistyczną – konsekwentnie należy przyznać, że jest to tekst multimodalny, zróżnicowany pod względem semiotycznym, ale spójny funkcjonalnie i semantycznie, mogący pochodzić od różnych nadawców i w różnym stopniu angażujący swoich odbiorców. Świadomość tego mają badacze skupieni wokół idei *linguistic landscape*, coraz silniej akcentujący potrzebę objęcia naukową refleksją wszelkich, zróżnicowanych semiotycznie przejawów komunikacji, do której dochodzi między miastem i jego użytkownikiem.

The language of public road signs, advertising billboards, street names, place names, commercial shop signs, and public signs on government buildings combines to form the linguistic landscape of a given territory, region, or urban agglomeration³ (Landry i Bourhis 1997, 25).

Na pejzaż językowy składają się znaki językowe materialnie utrwalone w przestrzeni publicznej. Postrzegane są one nie tylko jako źródło bieżącej informacji o organizacji danej przestrzeni i zasadach w niej panujących, ale także „jako główny wskaźnik postaw językowych dostarczający istotnych informacji na temat vitalności i wzajemnych relacji grup społecznych” (Góral 2011, 42). Z uwagi na warstwę językową i graficzną wszystkie obecne w przestrzeni publicznej komunikaty (np. tablice informacyjne, znaki drogowe, bilbordy, szyldy czy tablice okolicznościowe) mogą istotnie wpływać na charakter danego miejsca, pełniąc w nim różnego rodzaju funkcje, od czysto estetycznych po w pełni użytkowe⁴. Ponieważ wspomniane rodzaje tekstów związane są przede wszystkim z pejzażem miejskim i jedynie w ograniczonym stopniu występują

³ „Język publicznych znaków drogowych, billboardów reklamowych, nazw ulic, nazw miejscowości, szyldów sklepowych oraz oznakowania budynków użyteczności publicznej łączy się w formie krajobrazu językowego danego terytorium, regionu czy aglomeracji miejskiej” (Landry i Bourhis 1997, 25, tłum. M.M).

⁴ O szyldach miejskich jako przykładach komunikatów łączących obrazowość i językowość w celu przekazania klientowi informacji o przeznaczeniu i charakterze miejsca, które szyld anonsuje, pisze w swoim artykule dotyczącym typów ikonizacji w szyldach Anna Chudzik (2006).

poza miastami, zasadne jest zdaniem Góral używanie pojęcia *linguistic cityscape*, bądź też – by podkreślić wpływ procesów migracyjnych na zmiany dokonujące się w pejzażu językowym w postaci pojawiania się w nim tekstów pochodzących od i/lub skierowanych do osób spoza grona rdzennych mieszkańców danego terenu – *multilingual cityscape* (Góral 2011, 42). Jaworski i Thurlow opowiadają się z kolei za wprowadzeniem pojęcia *semiotic landscape*, argumentując:

We thus take semiotic landscape to mean, in the most general sense, any (public) space with visible inscription made through deliberate human intervention and meaning making⁵ (Jaworski i Thurlow 2010, 2).

W podobnym tonie wcześniej wypowiadali się zresztą także Kress i van Leeuwen, posługując się określeniem *the place of visual communication in a given society* („miejsce komunikacji wizualnej w danym społeczeństwie”) (Kress i van Leeuwen 1996, 33), podkreślając kluczową rolę znaków wizualnych, wśród których nie muszą znajdować się elementy językowe. Ze względu na mediolingwistyczne umocowanie prezentowanych tu rozważań oraz ich cel, którym jest stworzenie profilu obecnych w przestrzeni miejskiej tekstów z uwzględnieniem ich uwarunkowań strukturalno-funkcjonalnych, na potrzeby dalszej analizy przyjęte zostaje pojęcie *multimodal cityscape*, czyli *multimodalny pejzaż miejski*. Multimodalność rozumiana jest tu za Stöcklem jako:

1. [...] wzajemne występowanie i połączenie różnych systemów znaków na wielu płaszczyznach w tekście (np. semantyka, funkcja działania, itd.)
2. [...] ogólnokulturowa kompetencja i indywidualna inteligencja, polegająca na rozkodowaniu przez „transkrybowanie”, tzn. komentowanie, wyjaśnianie lub parafrazowanie treści przekazywanych przez jeden system za pomocą innych systemów znaków
3. [...] semiotyczno-kognitywna aktywność w tworzeniu i rozumieniu tekstów, przebiegająca według określonych reguł i schematów (Stöckl 2015, 115).

Kluczowe jest tutaj pierwsze znaczenie, utożsamiające multimodalność ze współobecnością na płaszczyźnie różnych systemów znaków. W swoich rozważaniach o *tekstach językowo-obrazowych*, czyli takich, w których elementy językowe i obrazowe uznawane są za równowartościowe części składowe tekstu całościowego (*Gesamttext*), Stöckl podkreśla, że teksty multimodalne stanowią rzeczywistość komunikacyjną i nie mogą być traktowane jako wyjątki od reguły, gdyż to właśnie one są współcześnie normą, zaś wyjątkiem staje się tekst monomodalny (por. Stöckl 2004, 7; 2015, 115). Podczas gdy język czy obraz należy zdaniem Stöckla uznać za modalności centralne, typografia pełni funkcję modalności peryferyjnej, czyli niejako towarzyszącej temu, co językowe. Zgodnie z tym założeniem utrwalony materialnie tekst monomodalny, czyli zbudowany na bazie wyłącznie jednego systemu znaków, praktycznie nie istnieje, gdyż

⁵ „W ten sposób przez pejzaż semiotyczny rozumiemy w najbardziej ogólnym sensie każdą (publiczną) przestrzeń z widocznym napisem powstałym w wyniku celowej ingerencji człowieka i nadawania znaczenia”. Tłum. M.M.

np. w przypadku tekstów powstałych tylko z użyciem elementów językowych modalność centralna, którą jest język, wymaga współobecności modalności peryferyjnej, którą jest typografia, co sprawia, że na tekst całościowy składają się dwie modalności: centralna (język) i peryferyjna (typografia). Komunikowanie się z użyciem tak konstruowanych tekstów wymaga kompetencji multimodalnej, definiowanej przez Stöckla jako zespół czynności kognitywnych i praktycznych, niezbędnych na etapie tworzenia i percepcji tekstów powstałych wskutek interakcji różnych zasobów znaków, powiązanych ze sobą w syntaktyczno-semantyczną i funkcjonalną całość (por. Stöckl 2015, 45). Kompetencja ta pozwala na rozpoznawanie (kategoryzację) typów obrazów, przypisywanie obrazowi znaczenia w kontekście, rozumienie tekstu werbalnego w relacji do informacji wizualnych, integrowanie języka i obrazu w kontekście czy też uwzględnienie w procesie całościowego rozumienia tekstu zarówno obrazowości samego języka, jak i warstwy wizualnej, na którą składają się układ tekstu oraz zastosowany rodzaj pisma (por. Stöckl 2015, 45). W kontekście analizowanych tutaj zagadnień kompetencja multimodalna jest niezbędna, by rozumieć to, co – z użyciem zróżnicowanych semiotycznie form – komunikuje przestrzeń miejska, a zatem by czytać ją tak, jak czyta się obecne w przestrzeni medialnej teksty językowo-obrazowe (Stöckl 2015).

W czasach natłoku informacji i wciąż nowych możliwości technicznych uczestnicy procesu komunikacji sięgają po różne rozwiązania, by zaistnieć i wyróżnić się w przestrzeni medialnej lub miejskiej. Działania te obarczone są jednak ryzykiem w postaci przeciążenia odbiorcy zbyt dużą ilością informacji lub nieumiejętnego jej przekazania. Tak jak w przypadku tekstów monomodalnych, realizowanych wyłącznie z wykorzystaniem środków językowych, obserwuje się tendencję do ekonomii językowej i stosowania konstrukcji eliptycznych, tak w przypadku tekstów multimodalnych, powstałych dzięki współdziałaniu różnych systemów znaków, bez wątplenia warto zadać pytanie o wyznaczniki ekonomii semiotycznej, dotyczącej współlistnienia różnych elementów językowych i obrazowych na jednej *plaszczynie wizualnej* (por. Schmitz 2016a, 2016b, 2017). Nawiązując do maksym konwersacyjnych Grice'a (1993), których podstawowe założenie stanowi celowość komunikacji i zgodnie z którymi należy informować w ilości stosownej do celu konwersacji (maksyma ilości), podawać informacje prawdziwe (maksyma jakości), mówić to, co istotne dla tematu konwersacji (maksyma odniesienia) oraz komunikować się jasno i zrozumiale (maksyma sposobu), Schmitz (2015) proponuje analogiczne maksymy, tyle że stworzone z myślą o komunikacji multimodalnej, realizowanej nie tylko za pomocą środków językowych, jak ma to miejsce w przypadku maksym Grice'a, ale także z użyciem elementów obrazowych, w których to maksymach Schmitz zachęca, aby:

- (1) uczynić płaszczyny tak informatywnymi, jak to tylko potrzebne z uwagi na założone cele i nie przeciążyć ich informacją (maksyma ilości),
- (2) nie prezentować niczego, co należy uznać za fałszywe albo czemu brakuje uzasadnienia (maksyma jakości),
- (3) sprawić, by były relewantne (maksyma odniesienia) i
- (4) zrozumiałe, tzn. unikać zawiłych, wieloznacznych sformułowań i rozwlekłości oraz wszystko prezentować zgodnie z określonym porządkiem (maksyma sposobu) (Schmitz 2015, 74).

Kluczowe dla zrozumienia istoty ekonomii semiotycznej w komunikacji multimodalnej wydaje się być jednak to, co Schmitz zawarł w swojej autorskiej, piątej maksymie, brzmiącej: „*Verwende nicht doppelte Mittel, wo eines genügt*”⁶ (Schmitz 2017, 14; 2018). Komunikaty multimodalne bardzo często dublują przekaz realizowany z wykorzystaniem języka i obrazu. Mając tego świadomość, należy jednak zastanowić się nad celowością i użytecznością tego zabiegu, pamiętając, że nadmiar informacji może przeciążać odbiorcę, a jej zdublowanie wcale nie musi być dla niego atrakcyjne. W przypadku tekstów multimodalnych recepcja przebiega holistycznie, tzn. od ogółu do szczegółu, i nielinearnie, tzn. to odbiorca staje się nawigatorem i decyduje o tym, w jakiej kolejności zapoznaje się z tekstem oraz ile uwagi i czasu poświęca poszczególnym jego elementom. Wobec elementów językowych stosowana jest zasada linearności, która sprawia, że lektura tekstu werbalnego może wymagać więcej czasu i skupienia. Postulaty ekonomii semiotycznej można realizować na obu subpłaszczyznach, zarówno językowej, jak i obrazowej. W przypadku subpłaszczyzny językowej najczęściej dochodzi do posłużenia się konstrukcjami eliptycznymi, które pozwalają „zaoszczędzić” miejsce na płaszczyźnie (a w konsekwencji także czas odbiorcy) poprzez wyłączenie z użycia jakiegoś elementu językowego, pod warunkiem jednak, że nie ucierpi na tym przekaz. W przypadku tekstów multimodalnych eliptyczność subpłaszczyzny językowej może być podyktowana także tym, że część zadań związanych z budowaniem znaczenia całościowego komunikatu przejmują subpłaszczyzna obrazowa. W takich sytuacjach wszystko to, czego (pozornie) brakuje w warstwie językowej, semiotycznie rekompensowane jest dzięki obrazowi. Postulat ekonomii semiotycznej, podnoszony także wobec tekstów składających się na multimodalny pejzaż miejski, oznacza zatem w praktyce, że wszędzie tam, gdzie środki językowe i obrazowe dzielą wspólną płaszczyznę, podziałowi powinny ulegać także ich zadania. Pozwoli to nie tylko zoptymalizować przekaz, ale także stworzyć jak najlepsze warunki do jego recepcji.

Czynnikiem zewnętrznym wobec tekstu multimodalnego, który może sprzyjać działaniom na rzecz ekonomii semiotycznej, w wielu sytuacjach jest lokalność owego tekstu, czyli jego umiejscowienie w przestrzeni, w tym w przestrzeni miejskiej.

Miasto staje się coraz bardziej miastem *de facto* za-pisanym (z jednej strony ilość informacji miejskich i reklam, z drugiej – oddolnych działań artystów i mieszkańców, którzy „na stronach” miasta umieszczają swoje teksty: ogłoszenia, korespondencję w ramach wspólnoty mieszkaniowej, napisy na murach). A zatem w dzisiejszej eksploatacji metafory miasta jako tekstu oraz w zastosowaniu semiotyki jako teorii interpretacji [...] akcent warto przesunąć na tekst w mieście (Koschany 2013, 117).

W przypadku tekstów multimodalnych umiejscowionych w przestrzeni miejskiej warto przyjrzeć się nie tylko temu, jak są *za-pisane*, ale także temu, do jakich miejsc są *przy-pisane*, oraz przeanalizować, czy i w jakim stopniu owa lokalność wpływa na odbiór tekstu. Kwestię rangi lokalności w procesie konstytuowania się i recepcji tekstu podejmuje w swoich rozważaniach m.in. Domke (2010, 2013), która postuluje wprowadzenie

⁶ „Nie używaj zdublowanych środków tam, gdzie wystarczy jeden z nich”. Tłum. M.M.

rozdzielenia między miejscem (*Ort*) rozumianym w sposób fizyczno-geograficzny, a przestrzenią (*Raum*) definiowaną z uwagi na dokonujące się w niej działania komunikacyjne. Podkreślając rolę przestrzeni komunikacyjnej, Domke zwraca uwagę na to, w jak silny sposób miejsce prezentacji tekstu potrafi wpłynąć na jego recepcję i jak bardzo może determinować jego tekstualność, powodując, że jest on w pełni czytelny tylko w tym konkretnym miejscu użycia, a traci na użyteczności, gdy kontaktu z owym miejscem jest pozbawiony. Analizując teksty tworzące multimodalny pejzaż miejski, należy zatem uwzględniać zarówno ich *semiotycznie za-pisanie* na płaszczyźnie, jak i podwójne *przestrzenne przy-pisanie*: do miasta i do miejsca w mieście.

TEKSTY MIEJSKIE I ICH FUNKCJE

Aby podkreślić, jak istotna z perspektywy tekstualności może okazać się lokalność tekstów składających się na multimodalny pejzaż miejski, na użytek dalszych rozważań będą one określane mianem *tekstów miejskich*, czyli takich, które w różnoraki sposób angażowane są do tworzenia przestrzeni danego miasta. Definiując teksty miejskie, przyjmuje się, że:

- występują w przestrzeni miejskiej i pełnią zadania, które ułatwiają funkcjonowanie miasta i/lub w mieście (*tekst przypisany do miasta*);
- są związane z miejscem, tzn. mają względnie stałe miejsce ekspozycji, a ich lokalność może wpływać na tekstualność (*tekst przypisany do miejsca*);
- zawierają elementy językowe, które mogą dzielić płaszczyznę z reprezentantami innych systemów znaków (*tekst semiotycznie zapisany*);
- pod względem strukturalnym i funkcjonalnym tworzą dającą się wyodrębnić całościową jednostkę komunikacyjną (*tekst strukturalnie i funkcjonalnie wyodrębniony*).

Zgodnie z powyższą definicją każdy tekst miejski należy traktować w kategoriach tekstu współtworzącego przestrzeń publiczną, ale nie każdy tekst obecny w szeroko rozumianej przestrzeni publicznej staje się automatycznie tekstem miejskim. Pojęcia te nie są więc tożsame. W przypadku tekstów miejskich kluczowe są 1) miejsce ekspozycji, którym może być wyłącznie przestrzeń miejska, oraz 2) powiązane z miejscem ekspozycji funkcje, do realizacji których dany tekst jest przeznaczony.

Zdaniem Wallisa (1979) nadrzędną wśród czterech funkcji szaty informacyjnej miasta jest funkcja instrumentalna, której pochodnymi są funkcja estetyczna, poznawcza i ideologiczna. Przewagę funkcji instrumentalnej autor wyjaśnia jej walorem informacyjnym. Podczas gdy funkcja estetyczna ma ewokować w odbiorcy określone emocje, funkcja poznawcza pozwala na przyswajanie informacji, które w efekcie procesu strukturyzacji stają się elementem indywidualnej wiedzy jednostki. Z kolei funkcja ideologiczna umożliwia określenie szerszego kontekstu, w którym powstała dana szata informacyjna (por. Wallis 1979, 104–105). Nieco inną, bardziej uszczegółowioną koncepcję rozumienia i opisu funkcji tekstów obecnych w przestrzeni miejskiej przedstawia Auer (2010). Zdaniem autora za dominujące funkcje uznać należy: 1) nazywanie i charakteryzowanie,

2) określanie przynależności, 3) zalecanie lub zakazywanie (użycia) czegoś, 4) wskazywanie drogi oraz 5) napominanie bądź upamiętnianie (por. Auer 2010, 290–294). Wydaje się, że wśród czynników determinujących funkcje tekstów miejskich należy uwzględnić także wpływ takich czynników jak:

- oficjalny/nieoficjalny charakter tekstu miejskiego;
- dominujący typ relacji nadawca – odbiorca (typ I: instytucjonalny/indywidualny, typ II: indywidualny/indywidualny, typ III: indywidualny/instytucjonalny);
- aspekt czasowy: trwały/okazjonalny.

Na tej podstawie można dokonać następującego podziału funkcji tekstów miejskich:

Tabela 1

Podział funkcji tekstów miejskich

FUNKCJE TEKSTÓW MIEJSKICH	
Funkcje primarne:	Funkcje sekundarne:
informowanie	reklamowanie
identyfikowanie	budowanie wizerunku/prestżu
ułatwianie orientacji w przestrzeni	budowanie tożsamości miejskiej poprzez upamiętnianie osób lub zdarzeń
nakazywanie/zakazywanie/ostrzeganie/instruowanie	apelowanie o pomoc (poszukiwanie, prośby o wsparcie)
określanie przeznaczenia	uświadamianie/edukowanie/propagowanie
objaśnianie sposobu użycia	dostarczanie rozrywki (np. tekst jako element gry miejskiej)
Funkcje nakładające się: powstałe w procesie dialogiczności w przestrzeni publicznej (typ I: nadawca instytucjonalny – odbiorca indywidualny; typ II: nadawca indywidualny – odbiorca indywidualny; typ III: nadawca indywidualny – odbiorca instytucjonalny)	

Źródło: oprac. aut.

Mając na uwadze rangę takich funkcji jak informowanie, identyfikowanie, ułatwianie orientacji w przestrzeni, nakazywanie/zakazywanie/ostrzeganie/instruowanie, określanie przeznaczenia czy objaśnianie sposobu użycia oraz fakt, że teksty je realizujące 1) mają zazwyczaj charakter oficjalny, 2) ich nadawcami są głównie podmioty instytucjonalne, 3) są to teksty wysoce sformalizowane, nierzadko szablonowe tak pod względem języka, jak i formy wizualnej oraz 4) powszechne, tj. adresowane do szerokiego grona odbiorców, czyli wszystkich potencjalnych użytkowników danej przestrzeni publicznej, zasadne jest uznanie ich za primarne funkcje tekstów miejskich. Teksty miejskie pełnić mogą również tzw. funkcje sekundarne: dotyczy to tych spośród nich, które współtworzą przestrzeń miejską, jednak nie są niezbędne do tego, by miasto funkcjonowało w sposób właściwy, niezakłócony i bezpieczny dla użytkowników. Podczas gdy funkcje primarne dotyczą głównie różnych rodzajów informacji oficjalnej, mającej

podstawy prawne lub uzasadnienie historyczne, teksty realizujące funkcje sekundarne służą zazwyczaj reklamie, (auto)promocji, budowaniu wizerunku osób/instytucji lub współtworzą tożsamość miasta. Część z nich, jak np. reklamy czy ogłoszenia, pojawia się okazjonalnie i ma wyłącznie charakter tymczasowy.

W kontekście funkcji tekstów miejskich na szczególną uwagę zasługują teksty o funkcjach nakładających się. Do ich powstania dochodzi skutek dialogu, który ma miejsce, gdy tekst miejski zostaje wyposażony w elementy (np. językowe) pierwotnie do niego nienależące (dopiski, komentarze itp.), ale za to istotnie zmieniające jego strukturę i znaczenie, a tym samym finalnie wpływające (nakładające się) na jego pierwotną funkcję. Chociaż w takim przypadku wiodąca pozostaje funkcja pierwotna, tj. prymarna, nie można pominąć zmian w obszarze funkcjonalności wywołanych pojawieniem się nowych elementów i nałożeniem się funkcji. Zjawisko takiego nieformalnego dialogu różnych autorów, do którego dochodzi w warstwie językowej tekstu miejskiego, analizowali m.in. Schmitz i Ziegler (2016), wskazując siedem cech tychże dialogów:

- wszystkie elementy językowe (oficjalne i transgresywne, czyli nieautoryzowane) dzielą tę samą płaszczyznę;
- oficjalne i transgresywne elementy językowe różni ich układ na płaszczyźnie;
- transgresywne elementy językowe są zwykle krótsze od elementów oficjalnych;
- elementy oficjalne i transgresywne dają się łatwo rozgraniczyć (można bez trudu rozpoznać, który element warstwy językowej został dodany);
- oficjalne elementy językowe mają charakter monologowy i nie są nastawione na generowanie interakcji; pozorny dialog powstaje dopiero skutek pojawienia się elementów transgresywnych;
- płaszczyzna dialogowa nie jest zamknięta, brak jej elementu finalnego;
- pomiędzy autorami wypowiedzi oficjalnej i transgresywnej nie istnieje żadna konkretna relacja społeczna (por. Schmitz i Ziegler 2016, 476–477).

Schmitz i Ziegler skupiają się na sytuacji, w której reakcja na tekst miejski ma wyłącznie charakter werbalny. Tymczasem warto podkreślić, że odpowiedź na dany tekst może powstać także z użyciem innego systemu znaków i mieć np. formę graficzną. Wydaje się zatem, że przyjmując zaproponowane przez Schmitza i Zieglera wyznaczniki dialogowych tekstów miejskich, odnoszące się wyłącznie do dialogu realizowanego na płaszczyźnie językowej, warto w perspektywie dalszych badań utekstowania przestrzeni miejskiej uwzględnić także to, jak przebiega taki dialog w sytuacji, gdy w jego realizację zaangażowani są także reprezentanci innych, poza językowymi, systemów znaków. Tekst miejski komunikuje się bowiem ze swoim odbiorcą multimodalnie.

TYPY TEKSTÓW MIEJSKICH

Nawiązując do czterech rodzajów dyskursów, które zdaniem Scollona i Scollon (2003, 167) występują w przestrzeni publicznej, oraz mając na uwadze ww. funkcje tekstów miejskich, za zasadne uznać należy wskazanie następujących typów takich tekstów⁷:

- teksty infrastrukturalne (oficjalne; typ I; trwałe): służą zapewnieniu sprawnego i bezpiecznego poruszania się po mieście; należą do nich m.in. wszelkiego typu znaki drogowe, drogowskazy, tablice informujące o nazwach ulic; zarówno w warstwie graficznej, jak i na poziomie języka odpowiadają zazwyczaj odgórnym standardom określonym we właściwych dokumentach urzędowych;
- teksty regulacyjne (oficjalne; typ I–III; trwałe): mają na celu określenie reguł obowiązujących użytkowników danej przestrzeni miejskiej; należą do nich wszystkie tablice informujące o tym, jak należy zachować się w danym miejscu, w tym – czego robić nie należy; cechuje je względnie wysoki poziom standaryzacji językowej i graficznej;
- teksty instruujące (oficjalne; typ I; trwałe): dotyczą urządzeń użytku publicznego dostępnych w przestrzeni miejskiej (np. defibrylatory AED); cechuje je nieskomplikowana warstwa językowa, która pozwala w prosty sposób instruować użytkownika danego urządzenia;
- teksty komemoratywne (upamiętniające) (oficjalne; typ I; trwałe): służą upamiętnieniu osób lub wydarzeń związanych z danym miejscem; są to np. tablice okolicznościowe umieszczane na budynkach użyteczności publicznej bądź budynkach mieszkalnych, w których urodziły się bądź żyły jakieś znane, powszechnie szanowane osoby;
- teksty edukacyjne (oficjalne; typ I; tymczasowe): służą przekazaniu wiedzy społecznie ważnej;
- teksty komercyjne (oficjalne; typ I–III; trwałe): są to zarówno różnego typu szyldy sklepowe, jak też tablice informujące o siedzibach firm czy zakładów usługowych; cechuje je względnie duża swoboda kompozycyjna, oryginalność i pomysłowość, czyli wszystko to, co ma zagwarantować, że taki tekst będzie dostrzeżony i zapamiętany;
- teksty artystyczne (oficjalne/nieoficjalne; typ I–II; trwałe): są to np. graffiti i murale;
- teksty społecznie użyteczne (nieoficjalne; typ II; tymczasowe): należą do nich prośby o pomoc w odnalezieniu zaginionej osoby, rzeczy lub zwierzęcia;
- teksty transgresywne (oficjalne; typ I, III; trwałe): pojawiają się w miejscach do tego nieprzeznaczonych; wyróżnić można dwa rodzaje transgresywności: pierwszy dotyczy tekstów, które – jak tzw. wlepki – pojawiają się w przypadkowych miejscach (np. słupy sygnalizacji świetlnej) i nie wchodzą w relację

⁷ Lista ta nie jest zamknięta i wraz ze zmianami dokonującymi się w przestrzeniach miejskich oraz z uwagi na uwarunkowania kulturowe typowe dla określonej lokalizacji może ulegać dalszym modyfikacjom.

z żadnym innym tekstem; drugi rodzaj transgresywności dotyczy zaś sytuacji, w której jeden tekst (transgresywny) ingeruje w przestrzeń drugiego tekstu (oficjalnego), przyjmując np. formę komentarza.

Podsumowując zaprezentowaną tu propozycję klasyfikacji tekstów miejskich, należy podkreślić, że w przypadku wielu spośród nich – analogicznie do tekstów medialnych – możliwa jest równoczesna realizacja różnych funkcji, a konkretny tekst może reprezentować różne typy tekstów miejskich w zależności od tego, którą jego funkcję odbiorca uzna za dominującą. Istotny wpływ na to ma sposób komunikowania się z odbiorcą i to, przy pomocy jakich elementów semiotycznych i z użyciem jakiej ich konfiguracji realizowany jest dany przekaz. Zobrazowaniu tych kwestii posłużą prezentowane poniżej przykłady.

MULTIMODALNY PEJZAŻ MIEJSKI KRAKOWA – ANALIZA MEDIOLINGWISTYCZNA WYBRANYCH TEKSTÓW MIEJSKICH

Kraków to miasto o wyjątkowym charakterze i wielowiekowej historii, na stałe wpisane w historię Polski i mające należne w niej miejsce. W pejzażu Krakowa można odnaleźć mnóstwo tekstów miejskich, które łączą w sobie tradycję i współczesność, informują, instruują, upamiętniają, edukują, ale także bawią. Przedstawiona poniżej analiza dotyczy 7 spośród 24 tekstów miejskich, które uznano za reprezentatywne dla budowania tożsamości miasta i które obrazują to, jak Kraków komunikuje się z mieszkańcami i licznie odwiedzającymi go turystami.

Tekst miejski infrastrukturalny

Zaprezentowany znak drogowy (fot. 1) jest przykładem tekstu miejskiego infrastrukturalnego, który w takiej formie nie występuje w kodeksie drogowym ani żadnym innym dokumencie regulującym ruch drogowy. Znaki typu *Kiss and Ride* pojawiają się w wielu miejscach na świecie (w tym w Krakowie) po to, by oznaczyć punkty, w których można się szybko przesiąść, ale nie wolno zatrzymywać się na dłużej niż 3 minuty. Znaków tych nie ma w kodeksie drogowym, za ich nieprzestrzeganie nie można więc wymierzać kar i dlatego stawia się je zwykle wraz ze znakami dopuszczającymi zatrzymywanie lub parkowanie przez określony czas. Zaprezentowany tutaj znak typu *Pocahuj i Jedź* (uwagę zwraca pisownia wielką literą, będąca kopią skrótu w języku angielskim) w swojej warstwie językowej operuje formą podwójnego trybu rozkazującego, co istotnie wzmacnia przekaz i działa sugestywnie, podkreślając konieczność szybkiego działania. Oprócz warstwy językowej na znak ten składają się także elementy graficzne, ukazujące to, jak należy się zachować (tj. pożegnać się i odjechać), gdy już upłyne czas przeznaczony na postój.

Fot. 1. Kraków, ul. Garbarska, znak drogowy informujący o zakazie postoju na czas dłuższy niż 3 min
Źródło: fot. M.M.

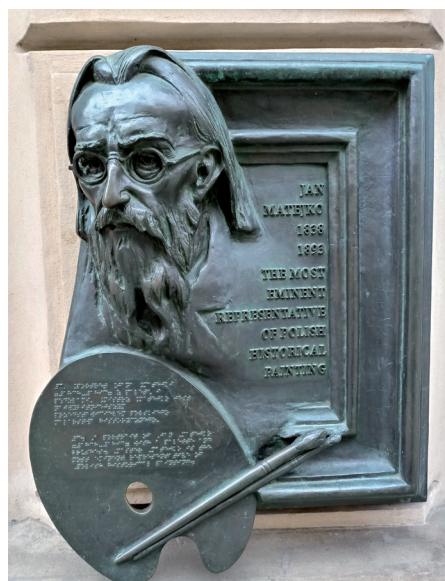
Tekst miejski komemoratywny (upamiętniający)

Teksty miejskie o charakterze komemoratywnym służą upamiętnieniu osób związanych z miastem lub ważnych wydarzeń, które miały tutaj miejsce. Taką rolę bez wątpienia spełniają teksty zaprezentowane na fot. 2 i 3. Pierwsza z fotografii (fot. 2) zawiera dwa teksty miejskie: tekst infrastrukturalny, informujący o nazwie ulicy, oraz właściwy tekst komemoratywny, służący upamiętnieniu w przestrzeni miejskiej Krakowa słynnego polskiego malarza i poety Stanisława Wyspiańskiego. Tablica ta wykazuje bardzo ścisły związek z miejscem, w którym została umieszczona, tzn. z budynkiem, w którym żył i tworzył Wyspiański. Związek ten podkreślony jest za pomocą zaimka przysłówne wskazującego *tu*. Wskazany tekst miejski może zatem wypełniać swoją funkcję jedynie w tym konkretnym miejscu, do którego wprost odnosi się ów zaimek, co pokazuje, jak silnie lokalność potrafi zdeterminować tekstowość i funkcjonalność tekstów miejskich. Należy podkreślić, że zaprezentowany tekst miejski ma ciekawie skonstruowaną warstwę wizualną, na którą składają się wizerunek Wyspiańskiego oraz motywy nawiązujące do jego twórczości malarskiej. Dzięki nim odbiorca wie, jak wyglądał Wyspiański oraz jaki rodzaj sztuki tworzył. Pokazuje to, że teksty miejskie muszą być traktowane jako teksty multimodalne, które komunikują się z odbiorcami nie tylko poprzez subpłaszczyznę werbalną. W bardzo podobny sposób skonstruowany został tekst miejski upamiętniający Jana Matejkę (fot. 3). Tablica ta znajduje się na budynku przy ul. Floriańskiej, gdzie Matejko urodził się, mieszkał z rodziną, tworzył i zmarł. To, co łączy oba teksty komemoratywne, to fakt, iż mają one charakter multimodalny: oprócz warstwy werbalnej operują także warstwą wizualną, na którą składają się wizerunki artystów. W przypadku tekstu miejskiego umieszczonego na Domu Jana Matejki interesujący jest motyw palety jako

symbolicznego nawiązania do sztuki malarskiej, którą zajmował się artysta. Właśnie na owej palecie umieszczono tekst zapisany alfabetem Braille'a, który sprawia, że ten konkretny tekst miejski otwiera się także na odbiorcę niewidomego, a zatem pełni niezwykle istotną funkcję społeczną, integrując osoby z niepełnosprawnościami. Dzięki temu, że tablica została umieszczona nisko na ścianie budynku, odbiorca mający problem ze wzrokiem może ją dotknąć i w ten sposób obcować z tekstem miejskim, korzystając jednocześnie ze swojego prawa do bycia pełnoprawnym użytkownikiem przestrzeni miejskiej Krakowa.

Fot. 2. Tekst komemoratywny poświęcony Stanisławowi Wyspiańskiemu, Kraków, plac Jana Matejki
Źródło: fot. M.M.

Fot. 3. Tekst komemoratywny poświęcony Janowi Matejce, Dom Jana Matejki, Kraków, ul. Floriańska
Źródło: fot. M.M.

Tekst miejski komercyjny

Oba zaprezentowane tutaj teksty miejskie (fot. 4 i 5) łączy to, że mają charakter komercyjny i pojawiły się w przestrzeni miejskiej Krakowa, by reklamować lokale usługowe: salon fryzjerski (fot. 4) i restaurację (fot. 5). Tekst miejski odnoszący się do salonu fryzjerskiego ma bardziej rozbudowaną strukturę i zawiera dużo informacji, wśród których aż 4 razy wymienione są imię i nazwisko właścicielki salonu, a 3 razy słowo *fryzjer*. Tekst ten łączy w sobie funkcje wynikające z bycia reklamą z realizacją zadań związanych z przekazaniem konkretnych informacji, nie spełnia jednak norm zgodnych z zasadami ekonomii semiotycznej. Jego przeciwieństwem jest kolejny tekst miejski (fot. 5), którego autorzy istotnie zredukowali obie subpłaszczyzny, koncentrując uwagę odbiorcy na silnie zredukowanej subpłaszczyźnie językowej, którą tworzy słowo *mamałyga*. Sposób jego zapisania – *MamaŁyga* – wskazuje na kreatywne wykorzystanie typografii – czyli modalności peryferyjnej – w celu zabawy słownej: zamiast (nieapetycznej) *mamałygi* mamy bowiem do czynienia z *mamą z łygą*, czyli *mamą z ‘dużą łyżką’* (WSJP), co może być traktowane jako reklama miejsca, w którym można dobrze („jak u mamy”) i dużo (łyga ‘duża porcja’) zjeść.

Fot. 4. Tekst komercyjny. Fryzjer Barbara Żurek, Kraków, ul. Gertrudy 5
Źródło: fot. M.M.

Fot. 5. Tekst komercyjny. Restauracja MamaŁyga, Kraków, ul. Podwale 2
Źródło: fot. M.M.

Tekst miejski regulacyjny a tekst miejski transgresywny

Fotografia 6 przedstawia przykład multimodalnego tekstu regulacyjnego, który informuje (*Brama wjazdowa*), apeluje (wartwa werbalna: *Nie zastawiać*; warstwa wizualna: znak zakazu postoju) i ostrzega o konsekwencjach niedostosowania się do ww. informacji (warstwa wizualna: odholowywanie na lawecie samochodu zastawiającego bramę). Z kolei fot. 7 pokazuje, jak wygląda przykładowy tekst transgresywny powstały na bazie tekstu regulacyjnego. Wyraźnie widać, które elementy nie należą do tekstu oryginalnego pochodzącego od nadawcy indywidualnego (właściciela terenu prywatnego) i zostały do niego dopisane przez innego nadawcę indywidualnego. Pomiędzy oboma autorami nie zaistniała prawdopodobnie żadna interakcja, a jedyną płaszczyzną ich spotkania stała się płaszczyzna tekstu miejskiego. Elementy transgresywne dopisane do oryginalnego tekstu istotnie zmieniły jego funkcję i nadały mu żartobliwy ton, niezgodny z intencją oficjalnego nadawcy.

Fot. 6. Tekst regulacyjny, Kraków
Źródło: fot. M.M.

Fot. 7. Tekst transgresywny, Kraków
Źródło: fot. M.M.

WNIOSKI

Na podstawie analizy mediolingwistycznej wybranych krakowskich tekstów miejskich można stwierdzić, że nie tylko stanowią one ważny element wizerunku miasta, ale także przedstawiają ciekawy materiał badawczy, który może inspirować do interdyscyplinarnej dyskusji nad trendami rejestrowanymi w przestrzeni miejskiej i dotyczącymi jej utekstowienia. Analiza pozwoliła pokazać, że współczesne teksty miejskie wykazują duże podobieństwo strukturalne do tekstów medialnych, a przestrzeń miejska chętnie adaptuje na swoje potrzeby rozwiązania praktykowane wcześniej właśnie w mediach. Kategorią, która bez wątplenia łączy obie przestrzenie, jest multimodalność. Korzystanie z niej w sposób świadomy, przemyślany i zgodny z zasadami ekonomii semiotycznej pozwala kreować przestrzeń miejską tak, by była przyjazna, użyteczna i estetyczna. Tym, co różni teksty miejskie od tekstów medialnych, jest katalog realizowanych przez nie funkcji, wśród których – oprócz funkcji prymarnych i sekundarnych – można wyróżnić także funkcje nakładające się, powstałe wskutek nieplanowanego dialogu użytkowników przestrzeni miejskiej, którzy do oryginalnych tekstów wprowadzają wizualne bądź werbalne elementy transgresywne, tworząc tym samym nie tylko nowy tekst miejski, ale także nowy tekst multimodalny. Bez względu na to, jaki typ reprezentuje dany tekst miejski i jaką funkcję realizuje, zastosowana w nim multimodalność pozwala uatrakcyjnić przekaz, uczynić go bardziej oryginalnym, a przez to wyróżniającym się elementem pejzażu miejskiego. W przypadku tekstów miejskich szczególną rolę odgrywa także ich lokalność rozumiana jako miejsce ekspozycji. To właśnie lokalność jest tą cechą tekstów miejskich, która – w powiązaniu z multimodalnością – silnie determinuje tekstualność komunikatów obecnych w przestrzeni miejskiej. O tekstach tych można zatem powiedzieć, że są nie tylko semiotycznie zapisane na płaszczyźnie, ale także przestrzennie przypisane do miejsca. Teksty miejskie nie tylko ożywiają przestrzeń miasta, dodając jej pewnego dynamizmu i kreując ją werbalnie i wizualnie, ale także, niczym najczulszy barometr, potrafią rejestrować zmiany wynikające z oddziaływania różnych czynników społecznych. Z faktu, że większość

z nich bazuje na synergetycznej symbiozie różnych systemów znaków, wynika to, że pejzaż miejski ma charakter multimodalny. Mówiąc więc o tekście w mieście, należy mieć pełną świadomość nie tylko wizualnej różnorodności, ale przede wszystkim semiotycznej, funkcjonalnej i semantycznej złożoności komunikatów, które składają się na utekstowioną przestrzeń miast.

BIBLIOGRAFIA

- Auer, P. 2010. „Sprachliche Landschaften”. W *Sprache intermedial: Stimme und Schrift, Bild und Ton*, red. A. Deppermann, i A. Linke. Berlin, New York: De Gruyter, 271–298.
- Barthes, R. 1986. „Semiology and the Urban”. W *The City and the Sign: An Introduction to Urban Semiotics*, red. M. Gottdiener, i A.Ph. Lagopoulos. New York: Columbia University Press, 87–98.
- Chudzik, A. 2006. „Typy ikonizacji w sztylchach”. W *Ikonizacja znaku. Słowo – przedmiot – obraz – gest*, red. E. Tabakowska. Kraków: Universitas, 117–130.
- Domke, Ch. 2010. „Texte im öffentlichen Raum: Formen medienvermittelter Kommunikation auf Bahnhöfen”. W *Neue Medien – neue Formate. Ausdifferenzierung und Konvergenz in der Medienkommunikation*, red. H.-J. Bucher, T. Glonning, i K. Lehnen. Frankfurt, New York: Campus Verlag, 257–281.
- Domke, Ch. 2013. „Ortsgebundenheit als distinktives Merkmal in der Textanalyse”. *Zeitschrift für germanistische Linguistik* 41 (1): 102–126.
- Eco, U. 2003. *Nieobecna struktura*. tłum. A. Weinsberg, i P. Bravo. Warszawa: Wydawnictwo KR.
- Góral, B. 2011. „Czym jest pejzaż językowy (*linguistic landscape*)”. *Investigationes Linguisticae* 24: 41–60.
- Greimas, A.J. 1970. „Sémantique, sémiotique et sémiologie”. W *Sign, Language, Culture*, red. A.J. Greimas, R. Jakobson, M.R. Mayenowa, i S.K. Saujman. Paris, The Hague: Mouton, 13–27.
- Grice, H.P. 1993. „Logik und Konversation”. W *Handlung, Kommunikation, Bedeutung*, red. G. Meggle. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 243–265.
- Jałowicki, B., i W. Łukowski, red. 2008. *Szata informacyjna miasta*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Jaworski, A., i C. Thurlow. 2010. „Introducing Semiotic Landscapes”. W *Semiotic Landscapes: Language, Image, Space*, red. A. Jaworski, i C. Thurlow. London, New York: Continuum, 1–40.
- Koschany, R. 2013. „Semiotyka miasta: od lektury «tekstu» do interpretacji jako praktyki miejskiej”. *Studia Kulturoznawcze* 3 (1): 109–124.
- Krampen, M. 1979. *Meaning in the Urban Environment*. London: Pion.
- Kress G., i T. van Leeuwen. 1996. *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- Landry, R., i R. Bourhis. 1997. „Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study”. *Journal of Language and Social Psychology* 16 (1): 23–49.
- Łotman, J. 2008. „Przestrzenie symboliczne”. W J. Łotman. *Uniwersum umysłu. Semiotyczna teoria kultury*. tłum. B. Żyłko. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 297–298.
- Matyja, R. 2017. „Miasto jako przestrzeń, węzeł i system. Analiza z perspektywy badań politologicznych”. *Acta Politica Polonica* 41 (3): 5–16.
- Moser, A. 2001. „Język informacyjny wielkiego miasta na przykładzie centrum Warszawy”. *Studia Regionalne i Lokalne* 6 (2–3): 127–148.

- Schmitz, U. 2004. „Schrift und Bild im öffentlichen Raum”. *Mitteilungen des Deutschen Germanistenverbandes* 1: 58–74.
- Schmitz, U. 2015. „Badanie płaszczyzn wizualnych. Wprowadzenie”. tłum. M. Makowska. W *Lingwistyka mediów. Antologia tłumaczeń*, red. R. Opilowski, J. Jarosz, i P. Staniewski. Wrocław, Dresden: ATUT, Neisse Verlag, 57–77.
- Schmitz, U. 2016a. „Sprachwandel im Augenblick – Kleinteilige Texte auf Sehflächen”. W *Perspektiv-Wechsel oder: Die Wiederentdeckung der Philologie*, red. S. Kwekkeboom, i S. Waldenberger. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 233–247.
- Schmitz, U. 2016b. „Sehflächen. Sprache und Layout”. W *Angemessenheit. Einsichten in Sprachgebräuche*, red. J. Schiewe. Göttingen: Wallstein, 24–37.
- Schmitz, U. 2017. „Randgrammatik und Design”. *Sprachreport* 33 (3): 8–17.
- Schmitz, U. 2018. „Media Linguistic Landscapes”. *Journal für Medienlinguistik*, 1 (1): 1–34.
- Schmitz, U., i E. Ziegler. 2016. „Sichtbare Dialoge im öffentlichen Raum”. *Zeitschrift für germanistische Linguistik* 44 (3): 469–502.
- Scollon R., i S.W. Scollon. 2003. *Discourses in Place: Language in the Material World*. London, New York: Routledge.
- Stöckl, H. 2004. „Typographie: Gewand und Körper des Textes – Linguistische Überlegungen zu typographischer Gestaltung”. *Zeitschrift für Allgemeine Linguistik* 41: 5–47.
- Stöckl, H. 2015. „Czytanie tekstów językowo-obrazowych? Elementy kompetencji podstawowej”. tłum. J. Pociask. W *Lingwistyka mediów. Antologia tłumaczeń*, red. R. Opilowski, J. Jarosz, i P. Staniewski. Wrocław, Dresden: ATUT, Neisse Verlag, 113–137.
- Wallis, A. 1979. *Informacja i gwar*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- WSJP: Żmigrodzki, P., red. 2007–. *Wielki słownik języka polskiego*. <http://wsjp.pl> (10 lutego 2020).

Textual Urban Space in the Light of Media-linguistic Studies

Keywords: linguistic landscape, multimodality, textual urban space.

ABSTRACT

Discussions concerning contemporary communication usually centre around communication that is medially-intermediated. However, it appears that also urban space may constitute an interesting source of research inspiration since it is full of urban texts which assume diversified functions in it. Research into the so-called *linguistic landscape* focuses on the verbal layer of the text. In the meantime, the majority of urban texts pertain to multimodal texts, making use not only of words, but also images. In the article an attempt was made at describing the multimodal linguistic landscape of Cracow. The collected research material was subject to analysis taking into consideration the composition of particular texts as well as tasks performed by them, which became the basis for the creation of a profile of urban texts in structural and functional terms.